

Hosszú lejáratú formák az 1 éven túli bankbetétek, bankhitel, kötvény, záloglevél hosszú távú pénzigényeinek kielégítésére szolgálnak.

Pénzügyi piacok csoportosítása:

- a.) időbeliség: pénzpiac, tőkepiac
- b.) kibocsátás: nyílt és zárt piac
- c.) piac funkciója: elsődleges és másodlagos piac
- d.) ügyletek esedékessége: azonnal és határidős piac
- e.) pénzügyi eszköz jellege: kiemelhető az értékpapírpiac

Pénzpiac és tőkepiac:

A pénzügyi piacon különböző időpontbeli pénzek cserélnek gazdát, jelenbeni pénzek cserélődnek jövőbeni pénzekre.

Pénzpiac: rövid lejáratú, azaz 1 évnél rövidebb futamidejű ügyletek.

Tőkepiac: 1 évnél hosszabb lejáratú szerződéseknél.

Nyílt és zárt piac:

Nyílt piac: a pénzügyi eszköz értékesítése nyilvános kibocsátással történik.

Zárt piac: a zárt körű értékesítéssel történt-e.

Nyilvános kibocsátás: a megtakarítók, a befektetők széles köréhez intéz felhívást.

Zárt kibocsátás: előre ismert, kiválasztott befektetői kört céloz meg a felhasználó.

Azonnali és határidős piac:

Azonnali vagy prompt piac: szerződéskötéssel egyidejűleg megtörténik a teljesítés is.

Határidős vagy termin piac: a szerződéskötéstől időben külön válik a teljesítés.

Elsődleges és másodlagos piac:

Elsődleges piac: a kibocsátás, azaz a felhasználó szemével nézve a forrásszerzés színtere.

Másodlagos piac: a pénzügyi termékek már csak gazdát cserélnek. /OTC Over The Counter – földrajzilag elkülönült helyeken folytatják a kereskedést./

Értékpapírpiac:

Az értékpapírok adásvételének a helyszíne. A pénzügyi piac szerves része.

Az értékpapírok, amennyiben pénzkövetelést testesítenek meg, pénzpiaci eszközök. Ha hosszú lejáratú értékpapírok kereskedelméről van szó, akkor azt tőkepiaci és egyben értékpapírpiaci kategóriaként kezelhetjük. Amennyiben pénzkövetelést megtestesítő rövid lejáratú értékpapír cseréjére kerül sor, akkor pénzpiacra és egyben értékpapírpiacra gondolhatunk.

Értékpapírpiacnak is van:

- elsődleges és másodlagos,
- nyílt és zárt,
- azonnali és határidős változata.

2. Értékpapírok, értékpapírpiacok

Értékpapírok fogalma:

Nagy Ferenc: Az értékpapír olyan okirat, amelyben valamely követelés, illetve tartozás úgy van megtestesítve, hogy az elvileg csak papírban és a papír által létezik.
Az értékpapír a benne lévő jogot nem csak képviseli, hanem azt egyben megtestesíti.

Csoportja:

- rövid lejáratú követelést testesítenek meg, hogy azok forgalomképesé, könnyen mobilizálhatóvá váljanak
- hosszú lejáratú követelést testesítenek meg, a vagyongyűjtést, vagyónátruházást szolgálják

Névérték: az értékpapíron feltüntetett (névleges) összeg. A névérték az értékpapír-kibocsátó kötelezettségét jelzi.

Az árfolyam: az értékpapírpiacra az értékpapírra fizetendő összeg, amely a hozamvárakozásoknak megfelelően alakul.

Hilferding: Az értékpapírokat olyan értékes papíroknak nevezi, amelyek pénzüsszeget képviselnek.

Az értékpapírok pénzüsszeget képviselnek – ezen csak a jelenbeli pénzt érti, azt a pénzüsszeget, amelyet jelenleg lehet kapni az értékpapírokért.

Csoportja:

- pénztalványok: a követelés a bennük foglalt pénzüsszegekre szól
- azok a papírok, amelyek nem pénzüsszeget, hanem annak hozadékát képviselik

Különbség: elsónél a pénzüsszeg a primer (elsődleges), az utóbbinál a pénzüsszeg a szekunder (másodlagos), azaz a papír értékelésének kiindulópontja a hozadék, az évi jövedelem.

Az értékpapíroknak nem az a lényege, hogy jelenbeli pénzüsszeget képviselnek, hanem az hogy jövőbeni pénzüsszeget képviselnek, függetlenül attól, hogy ez törlesztés vagy hozadék.

Pósch Gyula: Az értékpapír valamilyen vagyonnal kapcsolatos jogot megtestesítő, forgalomképes okirat.

A vagyonjog értéket képvisel, az értékes jog a papírhoz kapcsolódik, így a papír értéket nyer.

Az értékpapírok nem tekinthetők sem csak árunak vagy ingóságnak, sem csak pusztá jognak, hanem mindkét oldal együttesének.

Az értékpapír legfőbb különlegessége, hogy úgy testesíti meg a benne körülírt jogot, hogy az csak az értékpapír által létezik.

Az értékpapírban foglalt jog nem választható el magától a papírtól, a jogot külön érvényesíteni nem lehet, csak magával az okirattal.

Dematerizált értékpapír nyilvántartásokban létező, elektronikus úton rögzített és továbbított, értékpapírszámlán nyilvántartott, az értékpapír valamennyi tartalmi kellékét azonosítható módon tartalmazó adat.

Értékpapírszámla: a forgalmazók vezethetnek ügyfelei számára, ezen tartják nyilván a dematerizált értékpapírok tulajdonjogát. Az értékpapírszámla értékpapírszámla-szerződéssel jön létre.

Az értékpapírnak legfontosabb jellemzője a forgalomképeség, azaz az átruházhatóság.

- közforgalomra szánt
- csak a lakosság vagy csak a gazdálkodó szervezetek által vásárolható ép.

g.) A forgalmazás területi felosztása alapján:

- belföldi forgalomra szánt ép.
- nemzetközi forgalomra szánt ép.
 - o külföldi kötvény
 - o eurokötvény

h.) A forgalom koncentrálttsága szempontjából:

- tőzsdén forgalmazott
 - o tőzsdén jegyzett
 - o tőzsdén forgalmazott, de nem jegyzett
- tőzsdén nem jegyzett

i.) Az értékpapírok kibocsátója szerint:

- állampapírok:
 - o állami költségvetés által kibocsátott ép. (pl. kincstárjegy, államkötvény)
 - o állam központi szervei, fejezetei által kibocsátott ép. (kötvények)
 - o helyi önkormányzatok által kibocsátott ép. (községi kötvények)
- pénzintézetek által kibocsátott kötelezvények (pl. letéti jegy)
- társaságok, gazdálkodó szervek által kibocsátott ép. (pl. részvények, vállalati kötvények)

j.) Funkciójuk, illetve gazdaságban betöltött szerepük szerint:

- a pénzt annak forgalmi- és fizetőeszköz szerepében helyettesítő ép.
- vagyongyűjtést és vagyonelosztást szolgáló ép. – 2 fő képviselője: kötvény és részvény

Az értékpapír 2 részből áll:

- köppený: mekkora névértéke van, átruházási nyilatkozatot tartalmaz a hátoldalán
- szelvény: mikor van jogunk visszaigényelni az összeget (törlesztést illetően), kamatjövedelem

3. Váltó

Váltó: rövid lejáratú, rendeletre szóló fizetési ígervény, amelyben váltóadás a váltón feltüntetett időpontban és összegben fizetést ígér a váltó tulajdonosának. A váltó egy hiteleszköz, kereskedelmi hitelnek is nevezik.

Jellemzői:

- a.) A váltó a pénzpapírok csoportjába tartozik. A váltó kiállítója kötelezettséget vállal arra, hogy egy meghatározott pénzüsszeget, meghatározott helyen és időben, saját

maga vagy egy harmadik fél meg fog fizetni. Csakis pénzkövetelést testesít meg. A váltó jövőbeni pénznek tekinthető.

- b.) A váltó mindig jogcímmentes pénztartozást, pénzkövetelést testesít meg.
- c.) A váltó törvényenél fogva forgatható értékpapír. A váltóátruházó személyt forгатónak, a váltó megszerzőjét forгатmányosnak nevezzük. A váltó forgalomképessége biztosítja, hogy a tartozások kiegyenlítésére, a váltó másra történő átruházásával, közvetlen fizetőeszközként is funkcionálhat – opcionális pénznek nevezzük.
- d.) A váltó különleges, szigorú váltójogi szabályok alá tartozik.

Csoportosítása:

a.) *Fizetésre kötelezett személy szerint:*

- idegen váltó: kibocsátója egy másik személy fizetési kötelezettségét ígéri egy harmadik személynek. Kiállításnál három személy szerepel: kibocsátó v. intézvényező, intézvényezett, rendelvényes v. intézvényes.
- saját váltó: a kiállító a saját fizetési kötelezettségét ígéri. 2 személy tételez: kiállító, rendelvényes.

Speciális típusok:

- intézvényezett saját váltó
- saját rendeletre szóló váltó
- bizományi váltó

b.) *A váltó lejáratára, vagyis a fizetés esedékességének megjelölési módja szerint:*

- határozott napra szóló váltó
- látra szóló váltó: váltóbirtokos fizetésre bemutatja
- a lát után bizonyos időre szóló váltó: elfogadás végett be kell mutatni a címzettnek

c.) *A kiállítás és kifizetés helye alapján:*

- belföldi váltó: belföldön állítanak ki és belföldön kell kifizetni
- külföldi váltó: külföldön állítanak ki, külföldön kell kifizetni

d.) *A váltó gazdasági funkciója alapján:*

- kereskedelmi váltó
- pénzügyi váltó

e.) *A váltó speciális változatai:*

- aváltó (kezes aláírásával ellátott váltó)
- rektaváltó (csak engedménnyel ruházható át)
- solaváltó (egyetlen példányban kiállított váltó)
- több példányban kiállított váltó
- telepített váltó (nem az elfogadó fizeti ki)

Váltó átruházása:

A váltóban megfogalmazott pénzkövetelésre való jog átadását jelenti.

Névre szóló váltó átruházása kizárólag írásban, forгатmány útján történhet. Ha az átruházó nyilatkozat megjelöli a kedvezményezettet akkor teljes forгатmányról, ellenkező esetben üres forгатmányról beszélünk.

A váltó átruházható a címzettre is, akár elfogadta a váltót, akár nem, továbbá a kibocsátóra vagy bármely más kötelezettre.

Váltó leszámítolása:

A váltó banknak történő átadását, bankra való átruházását váltóleszámítolásnak nevezzük.

Két tényező befolyásolja a kamat nagyságát:

- váltó lejáratáig hátralévő napok száma
- leszámítolási kamatláb.

Minél kisebb a leszámítolás és a lejárat közötti napok száma, annál kisebb a levont kamatösszeg.

4. Kötvény

Kötvény: a gazdaság egyik klasszikus pénzügyi eszköze, amely a szabad pénzforrások ideiglenes átcsoportosításával a rendelkezésre álló jövedelmek kiegészítését, hatékonyabb felhasználását szolgálja.

Tartalmát tekintve az egyik oldalról hitel, a másik oldalról megtakarítás.

A kötvény kibocsátásával a kibocsátó adós, beruházási célok finanszírozására általában hosszúlejáratú pénzügyi kötelezettséget vállal, és ennek eredményeként likvid pénzeszközökhöz jut.

A kötvény tulajdonosa: a kibocsátó intézmény üzemvitelére sem beleszólási joggal, sem valóságos, sem pedig formális társtulajdonosi jogokkal nem rendelkezik

A kötvény, mint hiteleszköz:

A kötvény jogi formáját tekintve kölcsön. E hitelviszonyban a kibocsátó az adós, a vásárló pedig a hitelező.

Törlesztésének módja:

- lejáratkor egy összegben való törlesztés
- részkötelezettségekre bontott, a futamidő alatt azonos időszakonként részletekben történő visszafizetés
- bizonyos türelmi, várakozási idő után megkezdett, de szintén egyenlő részletekre osztott törlesztés
- sorsolás szerinti törlesztés: a kötvénytulajdonos kötvényét egy összegben fizetik vissza.

Hazánkban:

- a lejáratkor egy összegben történő visszafizetés
- 1-5 éves türelmi idő után egyenlő, vagy évenként változó nagyságrendű részösszegekben való törlesztés

Kötvény kamata:

A kötvény a kamatozó értékpapírok csoportjába tartozik. A kötvénykibocsátó a pénz használata fejében kamatot fizet.

A *fix kamatozású* kötvényeknél az előre megállapított kamatláb az egész futamidő alatt változatlan marad.

Változó kamatozású kötvények előre megállapított mértékű rögzített kamatból és egy kisebb mértékű- mozgó kamatból áll.

Kamatos kamatozású kötvényeknél: a lejáratosi idő végén, az alapösszeg a kamatos kamatszámítással nyert kamatokkal együtt, egy összegben kerül kifizetésre.

Progresszív kamatozású rendszer: előre megállapított, de évente progresszíven emelkedő mértékű kamatlábakat alkalmaz.

Degresszív kamatozású kötvény: csökkenő infláció esetén lehet létjogosultsága.

Kamatszervény nélküli, ún. zéró-kupon kötvények: kamatszervény nélkül bocsátanak ki, de a lejáratkor a befizetett összegnél magasabb összeg visszafizetését garantálják (elemi kötvény, diszkont kibocsátás).

Újabb konstrukciók:

Kamatszervényes kötvény: futamidején belül több periódusban fizetnek kamatot; Örökjáradék kötvény

Törlesztő-szervény nélküli kötvény: egyetlen időpontban, a futamidő végén törlesztik vissza

Törlesztő- szervényes kötvény: futamidőn belül több részletben fizetik vissza

Kötvény, mint értékpapír

A kötvény a pénzpapírok csoportjába tartozó értékpapír. A kötvény vagyoni jogot megtestesítő, forgalomképes, azaz átruházható okirat.

A **kötvény** olyan értékpapír, amelynek kibocsátója arra vállal kötelezettséget, hogy a kötvényben **megjelölt pénzüsszeget**, annak előre **meghatározott kamatát**, valamint az általa vállalt esetleges más szolgáltatásokat a kötvény mindenkorai jogosultjának a kötvényben megjelölt időben és módon megfizeti.

Kötvény kibocsátása:

Erre jogosult szervek:

- állam
- központi költségvetési szervek
- önkormányzatok
- pénzintézetek
- jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezetek

Zárt kibocsátás: a kibocsátó adott befektetői kört keres meg személyesen (intézményi befektetők, kibocsátó cég tulajdonosai és munkavállalói).

Nyilvános kibocsátás: a befektető köre előre nem ismert, a kibocsátó a nagyközönséghez hirdetés útján fordul, s jegyzés során írja össze vásárlási igényüket.

A kötvény:

- A kibocsátója az **adós**.
- A megvásárlója, a jogosultja a **hitelező**.
- A kötvény összege a **névértéke**.
- A kötvényen feltüntetett kamatláb, a **névleges kamatláb**.
- A kibocsátás napjától a névérték visszafizetésének napjáig terjedő időt a kötvény **futamidejének** nevezzük.

Kötvény kibocsátás célja:

Célja a pénztöke megszerzése, ellenében csak készpénzzel lehet fizetni, **apporttal** (nem pénzbeni hozzájárulás: pl. gép, berendezés stb) nem.

- Egyik oldalról hitel, a másik oldalról megtakarítás
- A kibocsátó intézmény üzletvitelére sem beleszólási joggal, sem formális társtulajdonosi jogokkal nem rendelkezik
- A kibocsátó számára: közép vagy hosszúlejáratú hitelforma. Lejárata általában: 3-25 év között ingadozik

Kötvény fajtái:

a.) *Előállítás, megjelenése alapján:*

- nyomdai úton előállított okirat
- dematerizált kötvény

b.) *Forgalomképességük alapján:*

- névre szóló

c.) *Kamatozás alapján:*

- fix
- progresszív
- degresszív
- változó v. lebegő

- kamatos
- nem kamatozó
- nyereséyműkövetvény

d.) Futamideje alapján:

- lejáráttal rendelkező
- örökjáradék: kamatszervényes kötvény – nincs lejárat, azonos összegű, növekvő összegű

e.) Kibocsátója alapján:

- államkötvény
- vállalati kötvény
- önkormányzati kötvény
- pénzintézeti kötvény

f.) Speciális kötvényszételek:

- átváltható-, v. cserekötvény - RT bocsát ki
- opciós kötvény: elővásárlási jogot biztosító kötvény. A tulajdonosa számára rendszeres, rögzített kamatlábnak megfelelő éves kamatot hoz. Kamatai általában alacsonyabb, mint a fix kamatozású kötvényeké. - RT bocsát ki

Kötvény forgalmazása:

- elsődleges értékpapír piacon
- másodlagos értékpapír piacon

A kötvények osztályozása:

A befektetésül szolgáló kötvényeket azok *kibocsátójának pénzügyi mutatói alapján minősítési osztályokba sorolják.*

- Tőkeáttételi mutató
- Kamatfedezeti mutatók
- Jövedelmezőségi mutatók
- Likviditási mutatók

A kötvény átruházása :

A névre szóló kötvény

- kötvény kötvénynyilvántartó könyv

A **dematerializált kötvény** esetében számlán történő átvezetéssel történik a kötvény adás-vétele.

Törvényes előírásoknak:

- A kibocsátáshoz szükséges felhatalmazást
- Kötvény elnevezését
- Kibocsátás célját
- Kötvény névértékét és sorszámát
- Kibocsátó és képviselőjének megnevezése
- Kötvény tulajdonos neve
- Átruházhatóságra vonatkozó esetleges korlátozásokat
- A kamat- és beváltási (törlesztési feltételeket)
- A kötvény összegének visszafizetését és kamat megfizetését biztosító esetleges kikötés, illetve garancia (garanciát vagy kezességet vállaló pénzintézet megnevezése)
- A kötvény kiállításának helye és napja
- A kibocsátó aláírása

- Gyakran feltüntetik a kötvényen a teljes összegét: jelzi az értékpapír gyakoriságát, piaci előfordulását.

Kötvénykibocsátás rendje:

A kibocsátás alapja a **kibocsátási terv**, melyet a kibocsátó készít el

Tartalma:

- Kötvény már említett törvényes kellékei
- Kibocsátás teljes összegét, címletbeosztás és a kötvények darabszámát
- Kötvényen alapuló kötelezettségeket teljesítésének tervezett pénzügyi fedezetét
- Kötvényvásárlók tervezett körét
- Meghirdetett módját (zártkörű jegyzés esetében: érdekeltek tájékoztatási módját)

Kötvénykibocsátás módjai :

Névértéken (kibocsátási ár= névérték)

Névérték alatt (kibocsátási ár < névérték)

- o többlet kibocsátói kiadást jelent
- o Állampapírok

Névérték feletti kibocsátás (kibocsátási ár > névérték)

- o A kibocsátó terheit csökkenti,
- o a kölcsöntökének csak névértékének megfelelő hányadát kell visszafizetni, kamat is csak névértékre vonatkozik.

A névérték feletti rész a kibocsátó tiszta bevétele.

5. Pénzkövetelést megtestesítő értékpapírok:

Letéti jegy: (bankbetét-igazolás, betétjegy) névre szóló értékpapír.

Pénzintézetek: hitelezési tevékenység alapjául szolgál. A pénzintézet arra kötelezi magát, hogy az abban megjelölt- részére befizetett – pénzüsszeget, illetve kamatát a letéti jegy mindenkori tulajdonosának a megjelölt időben és módon megfizetik.

A letéti jegy meghatározott névértékben, 1-3 éves futamidővel kerülnek forgalomba. A beváltását a kibocsátástól számított 1 éven túl meg kell kezdeni és 3 éven belül be kell fejezni. A követelés a beváltásra előírt határidő lejáratát követő 1o év alatt évül el. Kamat mértékét a kibocsátó határozza meg. Magas a forgalomképessége: standardizált feltételekből adódóan. Kölcsönügylet adósa kizárólag a pénzintézet, hitelező a mindenkori tulajdonos.

Tartalmi és formai követelményei:

- kibocsátó megnevezése
- letéti jegy típusának a megjelölése (névre szóló)
 - o az értékpapír tulajdonosának a megnevezését
- névérték és sorszám

- kamat- és beváltási feltételek
- kiállítás helye és napja
- kibocsátó aláírása

Pénztárjegy: rövidlejáratú, pénzintézetek által kibocsátott kötelezvény.

Betétkönyv: hasonló pénzelhelyezést biztosít. Meghatározott, kerek összegben váltható, hisz fix címletű. Megtakarításhoz hozzátenni vagy elvenni nem lehet

Kamatkozó utalványokat nem csak pénzintézetek bocsátanak ki, **hanem az állam is**

–Állami pénztárjegy, az államkassza időszakos pénzhiányát kiküszöbölésére szolgál

–Az állami pénztárjegy kényszerforgalommal és kényszerárfolyammal felruházott törvényes fizetőeszköz

Befektetési jegy: a befektetési alapkezelő társaság által sorozatban kibocsátott, vagyoni és egyéb jogokat biztosító, átruházható értékpapír. Befektetési jegyet kizárólag befektetési alapkezelő társaság bocsáthat ki.

Fajtái:

Nyíltvégű befektetési jegy: nyíltvégű befektetési alap bocsáthatja ki.

a nyíltvégű befektetési jegyet a befektető által megjelölt időben, *nettó eszközértéken* visszavásárolja

Pénzkövetelést megtestesítő értékpapír

Zártvégű befektetési jegye: csak zártvégű befektetési alap bocsáthat ki

a zártvégű befektetési jegyet a lejáratú idő előtt, illetve a zártvégű befektetési alap felszámolása előtt visszaváltani nem lehet.

részeseledést megtestesítő

Állampapírok :

A magyar vagy külföldi állam, továbbá a Magyar Nemzeti Bank által kibocsátott, a kibocsátó adósságát megtestesítő értékpapír. Hitelviszonyt megtestesítő értékpapír. Kockázatmentes.

Magyarországon az állam adósságát megtestesítő értékpapírok:

Kincstárjegy. Ennek lejáratú egy év, és fix kamatozású.

Államkötvény. Lehet közép- és hosszúlejáratú, fix- vagy változó kamatozású.

Kincstári takarékjegy. Egy vagy több éves futamidejű, sávós kamatozású értékpapír.

Záloglevél: A záloglevél a jelzálog-hitelintézet által kibocsátott névre szóló, állandó kamatozású, átruházható értékpapír, amelyet a jelzálog-hitelintézet rendes és pótfedezet mellett bocsáthat ki. A jelzáloglevél ingatlan fedezettel kihelyezett, állandó kamatozású jelzáloghitelek refinanszírozására szolgáló értékpapír.

A jelzálog az ingatlanokra bejegyzett jog (a telekkönyvben megjelölik az ingatlan elzálogosítását, innen a elnevezés), mely szerint a vagyontárgy birtokosa csak korlátozottan rendelkezhet tulajdona felett.

Fedezeti szabályok:

rendes fedezet: a kibocsátó jelzálog- hitelből eredő tőkekövetelése és a tőkekövetelések után járó kamat.

pótfedezet: a rendes fedezet kiegészítésére szolgál, amely lehet állampapír, az állam kezességvállalásával kibocsátott értékpapír.

Gyakorlatban:

Az ügyletnek csak egy részét finanszírozzák, és a saját erő megléteséhez kötik a hitel folyósítását. Az ingatlan épp aktuális piaci értékének csak egy adott hányadát ismerik el a fedezet alapjául.

Fix kamatozású papír, forrást biztosít a pénzügyintézetnek, hogy abból jelzáloghitelt nyújtson ügyfeleinek.

Papír kis kockázatú, ebből kifolyólag kis hozamú, hiszen a záloghitel mögött a pénzügyintézet áll, és maga a hitel fedezetül szolgáló jelzálog is biztonságot jelent.

Dologra vonatkozó tulajdonságot megtestesítő értékpapír:

Közraktárjegy: a közraktár által kiállított, rendeletre szóló értékpapír, amely a közraktár részéről bizonyítja, a *közraktárban elhelyezett áru* közraktározási szerződésben foglaltak szerinti átvételét és a közraktárnak az áru kiszolgáltatására vállalt kötelezettségét.

Részei:

Árujegyből: 100 tonna gabona feletti rendelkezési jogot igazolja. Árunak számít minden forgalomképes ingó dolog.

Zálogjegyből: Hitelviszony értékpapírosítása, feltüntetik a hitel konkrét feltételeit.

A hitel fedezete az áru. A két jegy egymástól elkülönítve is foroghat. Az árut viszont csak a két értékpapír együttes megléte esetén lehet kihozni a közraktárból, hiszen igazolnunk kell a hitel visszafizetését.

Közraktári jegy átruházása:

Az értékpapíron tett írásbeli nyilatkozattal, forgatással történhet.

A forgató a közraktári jegy vagy egy részének az átruházója, a forgatmányos a közraktári jegyet vagy annak egy részét megszerző személy. A forgatmány az átruházó nyilatkozat.

Alaptőke felemelése: ha a társaság új tőkét kíván bevonni – új részvényeket hoz forgalomba. Közgyűlés hatáskörébe tartozik.

Típusai:

- új részvények forgalomba hozatalával
- alaptőkén felüli vagyon terhére
- dolgozói részvény forgalomba hozatalával
- átváltoztatható kötvény forgalomba hozatalával

Alaptőke leszállítása: közgyűlés kizárólagos hatáskörébe tartozik. Kötelező leszállítani az alaptőkét, ha az Rt. saját tőkéje veszteség következtében az alaptőke 2/3-ára csökken, de eléri a 20 millió forintot.

Részvény átruházása:

- általában anonim
- könnyen átruházható
- tulajdonosa nem feltétlenül ismert
- részvénykönyvbe való bejegyzés bejelentés alapján történik.

Alakszerűségére vonatkozó jogszabályok:

- A részvénytársaság cégnevét és székhelyét
- a részvény sorozatszámát, névértékét
- bemutatóra vagy névre szóló-e
- névre szóló részvélynél a tulajdonos nevét
- részvény fajtáját és ahhoz fűződő alapszabályokban meghatározott jogokat
- kibocsátás időpontját, kibocsátáskori alaptőke nagyságát, részvényesek számát

Jogszabályok:

- igazgatóság tagjainak cégjegyzés szabályi szerinti aláírását
- részvényutalványnál is ideiglenes részvélynél a már befizetett összegekről
 - Részvényutalvány** (hazánkban jegyzet összegnek legalább 10%)
 - ideiglenesen részvény** A bejegyzés után a részben befizetett alaptőkéről (hazánkban a jegyzetnévértéknek legalább 30%)
 - o Mindkét részvényfajta névre szóló, tartalmazza a részvényes által befizetett összeget.
- **1989 határozat: kibocsátási ár nem lehet kisebb a névértéknél.**

7. Tőzsde

Tőzsde: különlegesen szervezett, koncentrált piac, ahol a helyettesítő tömegárak kereskedése szigorúan előírt szabályok szerint történik. Effektív, spekulációs és hedge ügyletek köthetők.

Tőzsde szabályai: (szokványok)

- meghatározott árukat
- meghatározott helyen
- meghatározott időben
- meghatározott személyek
- meghatározott módon adhatnak-vehetnek.

Tőzsde:

- információs központ
- koncentrálja a gazdasági, politikai és bármely egyéb híreket, tényeket, információkat.
- a kereskedelem alapintézménye
- sajátosan szervezett szigorú szabályok szerint működő nyílt piaci formája
- koncentrálja a tőzsdére bevezetett, forgalmazott áruk keresletét és kínálatát.

Tőzsde fajtái:

- tőzsdén forgalmazott áruk jellege
- tőzsde jogállása alapján.

Áruk jellege alapján:

- árutőzsde: fizikai áruk adásvétele folyik
- értéktőzsde: értékpapírok, devizák, nemesfémek adásvétele történik.

Jogállás alapján:

- európai kontinentális tőzsde: közjogi jellegűek, állam felügyeli – befolyása jelentős
- angol-amerikai típusú tőzsde: magánjogi jellegűek, Rt formájában működnek.

Hazai tőzsdék jellege:

- Általános Terménnytőzsde Kft. => Árutőzsde Kft. (1998.)
- Ingatlantőzsde Egyesülés
- Budapesti Értékpapírtőzsde Kft.

Tőzsde, mint nonprofit szervezet:

- Önmagukat fenntartó intézmények, költségeikre maguk teremtik meg a fedezetet.
- bevételi lehetőségei: tagsági díj, forgalomarányos díj stb.
- nem nyereségérdekelt intézmény
- esetleges profitot csakis fejlesztésre használhatja fel
- célja: profitszerzéshez szükséges feltételek megteremtése a tőzsdei ügyletekbe bekapcsolódók, a gazdaság szereplői számára.
- költségvetését a Közgyűlés állapítja meg és fogadja el
- tartozásaiért saját vagyonával felel
- számviteli és könyvviteli rendjét a pénzügyminiszter állapítja meg

8. Tőzsde belső szervezete

Tőzsdék belső szervezete: Szakmai, állami felügyelet van a tőzsdének. A rendtartás határozza meg a tőzsde vezető testületét és annak szerveit.

Közgyűlés:

- tőzsde legfőbb szerve a tagok összességéből áll
- kizárólagos hatásköre:
 - o alapszabály megállapítása, módosítása
 - o bírának és könyvvizsgálóinak megválasztása, visszahívása, díjazásuk
 - o költségvetésének megállapítása
 - o tőzsdetanács döntéseinek felülvizsgálata
 - o szakmai bizottságok felállítása, megszüntetése
 - o gazdasági társaságok alapítása stb.
- minden tőzsdetag egy szavazattal rendelkezik
- határozatait általában szótöbbséggel hozza
- szavazás általában nyíltan történik.

Tőzsdetanács:

- a tőzsde általános döntési, javaslattételi, véleményezési és szankcionálási joggal felruházott irányító, ügyvezető testülete
- feladata: a tőzsde vezetése, Tőzsdei szabályok megalkotása, munkaszervezet kialakítása, irányítása, munkáltatói jogok gyakorlása; új tőzsdetagok felvétele, ép. tőzsdei jegyzése
- legalább egy-egy tagot a befektetők és a jegyzett értékpapírok kibocsátóinak képviselői közül kell választani
- egy üzletkötőt (alkuszt) be kell választani
- létszáma: min. 5, max. 13 természetes személy
- határozatait nyíltan, egyszerű szótöbbséggel hozza

Felügyelő Bizottság:

- 5 természetes személy tagból áll
- tagjai a tőzsdetagok tisztségviselői, alkalmazottai – közgyűlés választja
- tőzsde általános ellenőrző szerve

- szakértőket vehet igénybe
- irányítja a tőzsdetitkárság belső ellenőrért is
- munka-, eljárási rendjét saját hatáskörben állapítja meg

Etikai Bizottság:

- kereskedelem során felmerült etikai kérdések rendezésére hivatott
- min. 5 tagból áll
- nem lehet tagja olyan személy aki a Tőzsdetanács, Felügyelő B. tagja, vagy ügyvezető igazgató
- egy-egy ügy elrendezésekor 3 tagú tanácsban jár el

Tőzsdetitkárság:

- tőzsde munkaszervezete
- a tőzsde kereskedelem lebonyolításának technikai segítésére köteles
- tőzsde gazdálkodási tevékenységének végzése
- vezetését az ügyvezető igazgató látja el
- ügyvezető igazgató felett munkáltatói jogokat a Tőzsdetanács, alkalmazottai felett pedig a Tőzsdetitkárság ügyvezetői igazgatója látja el

Szakmai Bizottságok:

- tőzsde működésének elősegítésére szolgál
- Közgyűlés és a Tőzsdetanács döntéseinek előkészítése, megalapozása érdekében véleményezései, javaslattételi joggal bírnak.
- jelenleg a BÉT-en Kereskedelmi-, Elszámolási és Kibocsátási Bizottság működik.

Napi középárfolyam: a napi kötések legmagasabb és legalacsonyabb áraiból számított egyszerű számtani átlag. Mesterségesen kialakított, névleges árfolyam.

- kínálati v. áruárfolyam: adott időpontban milyen áron lehet a tőzsdén vásárolni. (eladó által kínált ár)
- keresleti v. pénzárfolyam: milyen áron lehet eladni. (vevő által kínált ár)

Tőzsdei árfolyamok alapvető irányzatai:

- emelkedő árirányzat – hossz tendencia (élénk piac market)
- csökkenő árirányzat – bessz tendencia (lanyha piac)
- stagnáló árfolyamok.

Árfolyamok közlése:

Árfolyamjegyzés: az árfolyamok regisztrálása és megállapítása.

10. Indexek

Tőzsdei indexek: irányt mutatnak a piac résztvevőinek, jelzik a piac általános trendjét. Az indexek hozzájárulnak az ideális portfólió összeállításához. Segít azoknak, akik tőzsdei eseményeken keresztül próbálják megítélni és előrejelezni a makrogazdasági folyamatokat.

Dow Jones Industrial Average – DJIA

Dow Jones Ipari Átlag – New York-i Tőzsde egyik legfontosabb irányadó indexe. Megalkotói Charles H. Dow, Edward D. Jones. Induláskor az indexet 11, illetve hamarosan 12 részvény alapján számították. Később 16-ra bővítették, ma már 30. Eredetileg az indexet úgy számították, hogy összeadták a benne szereplő részvények árát és elosztották a részvények számával, megkapva így az index-részvények átlagárát.

Standard & Poor's 500

Vezető tanácsadói cég. Az indexek jelenlegi formájában 1957-ben publikálták. A S&P 500 piaci értékkel súlyozott index. Az indexkosár részvényei a New York-i tőzsde összkapitalizációjának mintegy 80%-át adják.

New York Stock Exchange – NYSE

Az index számításánál a tőzsde mindenkori aggregált piaci értékét hasonlítják a bázisidőszakhoz. Induló érték 50 volt.

AMEX

Speciális mutató, a tőzsde összes részvényére vonatkozó ármozgások súlyozatlan átlaga. Összesítik a tőzsdén forgó részvények árváltozását és elosztják ezt a részvények darabszámával.

Value Line átlag

Befektetési alapokat kezelő és befektetési tanácsadó cég. Az index kiszámításához 1700 vállalat papírjait figyeli. A value line átlag a benne szereplő részvények árainak egyenlő súlyozású mértani átlaga.

F.A.Z.

Németország közismert tőzsdeindexe. Teljes gazdaságot reprezentáló részvény, a társaságok alaptőkéjével súlyozott árindexe.

DAX

Súlyokat az egyes társaságok alaptőkéi szolgáltatják, a piaci érték változását követik nyomon.

Central-Europen Stock Index – CESI

Kapitalizáció súlyozású, dollár alapú részvényindex. Csak az árváltozásokat tükrözi.

CECE

Közép-európai részvényindex. A régió értéktőzsdéinek árfolyamváltozásait fejezi ki.

Hazai indexek:

BTI (Budapesti Tőzsde Index)

Tőkeérték súlyozású, phaase típusú, tárgydőszaki súlyozású árindex. (Skála-Coop, Sztráda Skála, Martfű, Fotex, IBUSZ, Müszi, Konzum, Dunaholding, Styl – indexkosárban szereplő részvények).

BUX (Budapest Stock Index – Budapesti Értéktőzsde Részvényindexe)

Az index bázisa 1000 pont. Az indexkosár változó számú papírt tartalmaz (max. 25). Az indexkosarat évente kétszer felülvizsgálják. A felülvizsgálatba az összes tőzsdei céget be kell vonni.

A Budapesti Értéktőzsde indexének adott pillanatra vonatkozó értéke a kosárban szereplő részvények pillanatnyi árfolyama és bázisára hányadosainak súlyozott átlaga. A kereskedés 11. percétől kezdve 5 másodpercenként számítják és teszik közzé az indexet egészen a kereskedés végéig.

NX10

New York Bróker Budapest Kft. záróindexe. Az indexkosárba a BÉT 10 leglikvidebb részvénye került. Számításánál nem alkalmaznak korrekciós tényezőt az osztalékfizetés után.

HTX – Hungarian Traded Index

Bázisa 1000 pont, majd 1997-től felfele indult, elérte a 2000 pontot.

- *prompt devizapiaci műveletek*: ha az adásvétel tárgya bankjegy, nemesfém, könyvkövetelésre vonatkozik

Határidős (termin) ügyletek:

- a teljesítés mint az adásvétel tárgyát képező „áru”, mind az ellenérték az ügyletkötés során meghatározott későbbi fix időpontban történik
- jövőbeni teljesítésre vonatkozó megállapodás
- standardizált határidős szerződések két fél között
- kereskedés tárgya lehet bármilyen tőzsdei áru, árutőzsdék esetében fizikai ár, értéktőzsdék esetében pénzügyi aktíva (deviza, kötvény, részvény)
- komoly spekulációra ad alkalmat

Határidős piacok jelentősége:

Alapvető gazdasági célja, a fizikai piacokat hatékonyabbá és versenyképesebbé tgyék. Feladatai: kockázatkezelés, árfeltárás, információs központ
Teret engednek a spekulánsoknak. Tőkeáttétel felnagyító hatása érzékelhető.

Határidős ügyletek fajtái:

- futures
- forward
- /opciós ügyletek./

A két piac közti különbségek a szabványosítás fokában és a teljesítés biztonságában mutatkoznak meg leginkább.

Futures: tőzsdei határidős ügyletek.

- erősen szabványosítottak (mennyiségre, lejáratú időpontra)
- meghatározott termékre, lejáratokra, mennyiségekre köthetők
- szigorúan meghatározott a kereskedés és az elszámolás rendje (naponkénti pozícióértékelés és elszámolás)
- árlépésköz mértéke
- ügylet centralizált, ügyletkötés a tőzsdén elő fordul a meghatározott szokványok betartásával
- Az elszámoló ház is bekapcsolódik (KELER Rt)
- hitelforrásokat nem vesz igénybe

Elszámolás: a napi árfolyamon miután a kereskedés befejeződött

Settle up: rendezés naponta kereskedés végén: Egy future vevő: ha az elszámolási ár ma magasabb a tegnapiénál, akkor a aznap a vevőnek egy pozitív elszámolása volt.

Az eladónak a *fedezéki számlát* ez által ki kell egyenlíteni, rendeznie.

- **Marked-to market:** Előny: naponta szembesül a vevő és eladó a változással.

Zero-sum game: zéró eredményes játék:

Forward: tőzsdén kívüli határidős ügylet.

- bárkivel megköthető és tárgy szerint bármi lehet.
- futamidejét meghatározzák
- a szerződések magánjogi megállapodások (polgári peres eljárás – jogorvoslat)
- előnye a rugalmasság, szabadság

- hátránya a rossz likviditás
- az egyik félnek hasznot, a másiknak veszteséget hoz az ügylet.
- hitelforrásokat igénybe veszi

A forward ügylet gyakran egy külkereskedő és a bankja között jön létre. A forward piac nem centralizált: ügyletkötés a tőzsdén nem fordul elő, OTC piacon. Ilyenkor a klíring vagyis elszámolóház hiányában az üzletet csak az eredeti partnerrel lehet felmondani. Ha az egyik fél nem teljesíti a vállalat kötelezettséget a határidő alapján, ebből fakadó veszteség közvetlenül a másik felet terheli. A forward ügyleteket- jellemző időtávok és lejárat napok, szerződés személyre szabott, ára egy jövőbeni árat jelez.

Future és forward ügyletek

Mindkét félnek joga és kötelezettsége van:

- Vevő:
 - o Értékpapír vásárlónak joga: a kötvényt/részvényt a megjelölt napon átvenni az eladótól
 - o Kötelezettsége: a szerződésben előre megállapított árat ki kell fizetni az eladónak
- Eladó:
 - o jog: az ügyletkötéskor kikötött ellenérték átvétele

Opciós ügyletek: szabad akaratot jelent.

Olyan határidős ügylet, melyben az opciót megvásárló fél opciós díj (prémium) fejében jogot szerez arra, hogy a szerződésben kikötött határidő lejárat napján, illetve napjáig opciós jogával élve dönthessen afelől, hogy a szerződést az abban meghatározott feltételekkel realizálja, vagy a dí elvesztése fejében visszalépjen az ügylettől.

Minden esetben két szerződő fél tartozik ide: egy eladó és egy vevő. Döntését az áralakulástól függő nyeresége motiválja.

Típusai:

- *Long ügylet:* Az opció jogosultját, vevőjét long pozícióban lévőnek nevezzük.
- *Short ügylet:* A jog eladóját, a kötelezettségvállalót short pozícióban lévőnek nevezzük.
- *vételi v. call opció:* vásárlója számára az ügyletben szereplő áru meghatározott mennyiségének a szerződésben előre rögzített áron történő megvétele egy jövőbeni időszakban vagy időpontban biztosítja (egyszerű opciós ügylet)
- *eladási v. put opció:* vásárlója számára az ügyletben szereplő áru meghatározott mennyiségének a szerződésben előre rögzített áron történő eladását teszi lehetővé egy jövőbeni időszakban vagy időpontban
- *amerikai típusú opció:* az opció vásárlója a lejárat időpontja előtt él jogával
- *európai opció:* megvásárlás egy meghatározott napon (lejáratkor)

Határidős piacok résztvevői:

- fedezeti ügyletkötők (hedger): kockázat csökkentésére, a veszteség elkerülésére törekszik
- spekulánsok: jelentős árfolyamkockázatot vállalnak nyereségszerzés céljából
- arbitrázsőrök: kockázat semlegesek

Fedezeti ügylet (hedge):

- vételi: (long): importőr későbbi időpontban szükséges deviza vásárlásakor v. jövőben tervezett értékpapír vásárlásakor az árfolyam emelkedése fenyegeti.
- eladási (short) hedge ügylet: a jövőbeni szabad devizával rendelkező exportőrt, v. a jövőben eladni szándékozó értékpapír-tulajdonost az árfolyam csökkenése fenyegeti.
- forwardpiaci fedezeti ügylet: eredeti – későbbi időpontban realizálják – ügyletet a határidős piacon bonyolítják le.

Spekulációs ügylet:

- haussier-ek (hosszörök)
- baissier-ek (besszerek)
- skalpererek
- napi spekulánsok
- rendspekulánsok
- egyszerű (open position) spekuláció
- kétkulacos (straddle) spekuláns
- pillangó (butterfly) spekuláns
- keselyű (condor) spekuláció
- teknősbéka (turtle) spekuláció

Arbitrage (arbitrázs) ügylet:

Különböző tőzsdék azonos „áruajtáiban” fennálló, egyidőben való jegyzései közötti árfolyamkülönbséget használja ki – helybeli árfolyamkülönbségeket figyeli. Összehangolja a prompt-, és határidős árfolyamokat.

Típusai:

- kiegyenlítési arbitrázs
- különbözeti arbitrázs
- háromvalutás arbitrázs (keresztárfolyamok összhangjának biztosítása)
- kamat arbitrázs (kamatláb különbözősége)
- forward/forward arbitrázs

12. Keler Rt.

A Keler Rt. A tőzsdetagok által nyitott pénzeszámla vezetését átvette az MNB-től. A pénzügyi és az értékpapír teljesítés a Keler Rt.-n belül történik.

Feladatai:

- 1.) elszámolóházi
 - 2.) központi értéktári
 - 3.) értéktári feladatok ellátása.
-
- 1.) *Elszámolóházként* ellátja a BÉT-en és a BÁT-on kötött ügyletek elszámolását. Feladata a tőzsdeforgalmi számlák, az értékpapír-elszámolással járó nyilvántartások vezetése, szükséges számlaműveletek végrehajtása.
 - 2.) *Központi értéktárként* értékpapír-kód kiadó és központi értékpapír-nyilvántartási tevékenységet végez.
 - 3.) *Értéktárként* ellátja az Értéktárba letétbe helyezett értékpapírok fizikai őrzését, letéti kezelését, valamint az értékpapírok vonatkozásában számos egyéb feladatokat is ellát.

Szolgáltatásai:

- értékpapír-kód kiadás
- központi értékpapír-nyilvántartás
- értékpapír letétkezelés
- tőzsdei ügyletek elszámolása
- tőzsdeforgalmi számla vezetése
- az által elszámolt ügyletek teljesítésének a biztosítása
- megbízás alapján más szervezetek részére elszámolási tevékenység végzése
- megbízás alapján részvénykönyv-vezetés

Szolgáltatások igénybevételére jogosultak:

1. Keler Rt. Értéktári szolgáltatásokat:
 - befektetési vállalkozás
 - hitelintézet
 - szakosított hitelintézet
 - értékpapír-kibocsátó
 - külföldi letétkezelő számára nyújt.

2. Keler Rt. tőzsdei elszámolási szolgáltatásokat klíringtagjainak nyújt. Klíring tag lehet:
 - a BÁT tagja, illetve a klíringtagsággal járó tagság haszonbélője
 - BÉT tagja
 - olyan jogi személy, amelyeket a Keler Rt. Vonatkozó szabályzatai klíringtagként ismernek el

13. Tőzsdei Elszámolási Alap (TEA)

TEA célja:

- a tőzsdetagok egymással kötött tőzsdei ügyletei teljesítésének késedelméből, vagy elmaradásából ered kockázatot csökkentse

TEA: a tőzsdetagok és a KELER Rt. közös tulajdonát képező elkülönített alap.

A Keler Rt. köteles a tagoknak a TEA-ban elhelyezett pénzeszközöikről év végén egyenleget közölni.

Óvadék: a létrehozott közös tulajdonú pénzalap a készfizető kezességvállalás biztosítékul szolgál.

TEA kiszámítása, befizetése és annak mértéke:

- a tőzsdetagok az általuk a tőzsdén lebonyolított, a szabályzat hatály alá tartozó értékpapír forgalom arányában kötelesek a TEA forrásaihoz hozzájárulni

TEA feltöltése és visszafizetés a TEA-ból:

- amennyiben a TEA egyenlege a tárgynapot és a tárgynapot követő elszámolónap 9 órákor a tagok által befizetendő teljes összeg 50 százaléka alá csökken, a KELER Rt. haladéktalanul elrendeli a TEA feltöltését.
- legkorábbi feltöltése az igénybevételtől számított harmadik napra esik.

Elmulasztás esetén:

- késedelmi kamat fizetésére kötelezik, melynek mértéke megegyezik a segédfedezeti ügylet esetében felszámolt kamat mértékével

TEA:

- amennyiben a T napi ügylet teljesítésének elszámolása során valamely inkasszó nem, vagy csak részben teljesült akkor a Keler Rt. a TEA-ból teljesíti a fizetést a tőzsdei eladók javára max. a TEA aznapi aktuális összege + 100 millió forintig
- TEA igénybevételére értékpapír oldali hiány rendezése érdekében elrendelt kényszerbeszerzés során is sor kerülhet
- amennyiben a tagok által a TEA-ba ténylegesen benézetett összeg csak részben nyújt fedezetet az igénybevételhez, a Keler Rt. a hiányzó összegig, de max. az adott időszakra érvényes TEA kötelezettség összege + 100 millió forintit kezességet vállal
- a Keler Rt. a TEA szabad pénzeszközöit állampapírok vásárlására fordítja
- a Keler Rt. a kezességvállalás keretei között max. három egymást követő alkalommal, összesen max. 500 millió Ft-tal előlegezheti meg a TEA tagok hozzájárulását.

14. Határidős Letéti Közös Alap (SZÁLKA)

A tőzsdei határidős kötések biztonságának növelése érdekében Határidős Letéti Közös Alapot hoznak létre. A SZÁLKA képzése és felhasználása kizárólag azonos típusú tőzsdei ügyletkörönként történik. A SZÁLKA mindenkor mértékének meghatározása a Keler Rt.

igazgatóságának a joga. A SZÁLKA az alapszintű pénzügyi fedezetből levonva, önállóan kerül elkülönítésre. A SZÁLKA csak készpénz lehet. A BUX esetében 1.000.000,- Ft.

A SZÁLKA felhasználható bármely közvetlen elszámolási szolgáltatásra jogosult tag nemteljesítése esetén. A SZÁLKA feltöltése inkasszóval történik a felhasználást követő 2. munkanapon.

A Keler Rt. a napi teljes körű klíring biztosításához elsődleges forrásként az ügyletkör SZÁLKA-ját használja fel.

A SZÁLKA számláján jóváírt kamatokat és a beszedett díjakat a Keler Rt. év végén, a befizetett összeg arányában írja jóvá a közvetlen elszámolási szolgáltatásra jogosult tagok tőzsdeforgalmi számláján.